

Broedvogels van Planken Wambuis in 2013

Peter de Boer &
Michel Klemann

Sovon-rapport 2014/23

Broedvogels van Planken Wambuis in 2013

Peter de Boer en Michel Klemann

Sovon-rapport 2014/23

Dit rapport is samengesteld
in opdracht van Vereniging
Natuurmonumenten

Natuurmonumenten

Colofon

© SOVON Vogelonderzoek Nederland 2014

Dit rapport is samengesteld in opdracht van Vereniging Natuurmonumenten

Illustratie omslag: Peter de Boer

Wijze van citeren: de Boer P. & Klemann M. 2014. Broedvogels van Planken Wambuis in 2013. SOVON-rapport 2014/23. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Layout : John van Betteray

Niets uit dit rapport mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Sovon en/of de opdrachtgever.

Dit rapport is samengesteld in opdracht van Vereniging Natuurmonumenten

ISSN: 2212-5027

Inhoud

Samenvatting	4
1. Inleiding	5
2. Gebiedsbeschrijving	7
2.1. Bodemgebruik	7
2.2. Beheer	9
3. Werkwijze en omstandigheden in 2013	11
3.1. Veldwerk	11
3.2. Interpretatie	11
3.3. Weersomstandigheden	12
3.4. Overige omstandigheden	12
3.5. Foutenmarges	12
4. Resultaten	13
4.1. Soorten en aantallen	13
4.2. Soortbesprekingen	13
5. Evaluatie	17
Literatuur	18
Bijlage	19
Verspreidingskaarten.	19

Samenvatting

In het voorjaar van 2013 werd Planken Wambuis (2169 ha), een gebied met bos, heide, voormalig stuifzand en voormalige akkers op de Zuidwest-Veluwe, gekarteerd op broedvogels. Er werden vijf integrale bezoeken gebracht en een totaal van 7,5 minuten per hectare besteed aan veldwerk. Er zijn 67 vogelsoorten aangetroffen, waarvan 13 voorkomen

op de Rode Lijst staan van bedreigde en kwetsbare soorten (Van Beusekom *et al.* 2005).

Het gebied is van landelijke betekenis voor de Draaihals en is regionaal van belang door de grote aantallen van Nachtzwaluw, Boomleeuwerik, Geelgors, Grote Lijster en Gekraagde Roodstaart.

1. Inleiding

Voor de evaluatie van het beheer in natuurgebieden laat Vereniging Natuurmonumenten jaarlijks een deel van haar gebieden inventariseren. In het voorjaar van 2013 is Planken Wambuis geïnventariseerd op broedvogels. Sovon Vogelonderzoek Nederland voerde de inventarisatie uit. Het veldwerk werd gedaan door Peter de Boer en Michel Klemann.

Contactpersoon bij Vereniging Natuurmonumenten was Machiel Bosch. Contactpersoon bij Sovon was Symen Deuzeman. Voor hulp in het veld en/of bij totstandkoming van dit rapport danken wij Henk Hofman, Robert Ketelaar, Han ten Seldam, Rob Bijlsma, Willem van Manen, Symen Deuzeman en Dries Oomen.

2. Gebiedsbeschrijving

2.1. Bodemgebruik

Planken Wambuis (2169 ha) ligt op de Zuidwest-Veluwe tussen de gemeentebossen van Ede en Nationaal Park De Hoge Veluwe. Langs de zuidrand van het gebied loopt de drukke A12, die een snipper van het gebied afsnijdt. De minder drukke verlengde Arnhemse Weg loopt door de zuidwesthoek van Planken Wambuis en de provinciale Harderwijkerweg scheidt het gebied van National Park de Hoge Veluwe.

In het noordoosten van Planken Wambuis domineren zandgronden en meer naar het westen en zuiden podzolen. Alleen rond Mossel en Oud Reemst komen vanwege landbouwhistorie iets rijkere eerdgronden voor. De bodem is overal droog, maar in het noorden en oosten staat in enkele uitgestoven laagtes het grondwater gemiddeld iets hoger (trap 5-6) dan in de rest van het gebied (trap 7).

Meer dan de helft van Planken Wambuis bestaat uit bos (Tabel 1), al is het bosoppervlak enigszins overschat doordat enkele recente kapvlaktes niet zijn verdisconteerd. De recente kapvlaktes beslaan enkele tientallen hectaren. Een klein deel van het bos stamt uit 1850 (deel van het Oude Hout en enkele percelen in het noordoosten en zuiden van het gebied). Rond 1900 is meer bos aangeplant, deels ter vastlegging van stuifzand. Rond 1930 is de rest van het huidige bos aangelegd, veelal op heidevelden. In de meeste percelen is grove den de dominante of enigst voorkomende boomsoort. Berk komt vooral voor in het noordwesten en zomereik in het centrale en oostelijk deel.

In het zuiden zijn meer exoten aangeplant als douglas en Japanse lariks. Beuk komt in enkele percelen voor in de zuidhoek, maar is ook prominent aanwe

Vlnr met de klok mee: bos grove den, De Straal (Peter de Boer), beukenperceel ten zuiden van de Verlengde Arnhemseweg N224 (Michel Klemann), overgang beukenlaan Oud Reemsterlaan naar lariks (Michel Klemann) en bos zomereik met grove den Oude Hout (Michel Klemann).

Vergrast zand en heide met vliegdennen, Kelderbergen, 12 april 2013 (Peter de Boer).

Beukenlaan van de Oude Harderwijkerweg (Michel Klemann) en beukenlaan op grens Mosselse Staart/Valenberg, 8 april 2013 (Peter de Boer).

zig in enkele oude lanen. Met name de sterk verval-
lende beukenlaan van de Oude Harderwijkerweg
langs de oostgrens van het gebied is van belang voor
broedvogels vanwege de vele holle bomen. Ook de
oude beukenlaan vanaf de rand van Mosselse Staart
tot Mosselse Veld, welke de noordwestgrens met de
Edesche Heide vormt, is door de vele boomholten
van belang voor holenbroeders en Boomarter.
Lokaal, vooral op de podzolgronden is binnen de
bossen sprake van sterke natuurlijke verjonging met
berk, zomereik en grove den, maar ook met lariks en
douglas. Verder is er soms sprake van een struiklaag
met Amerikaanse vogelkers, lijsterbes en krent.

Heide, een menging van struikhei, pijpestrootje
en dophei, komt verspreid over het gebied voor.
Overgangen met bos zijn in veel gevallen grillig en
op veel heidevelden is verspreide boomgroei in de
vorm van vliegdennen en in mindere mate zomereik
aanwezig.

Een apart habitat vormen de voormalige akkers en
graslanden, die sinds ongeveer 15 jaar aan hun lot
zijn overgelaten. Veel van deze voormalige land-
bouwgronden worden intensief gebruikt door loslo-
pende runderen, pony's, edelherten en wilde zwijnen
als foerageergebied, waardoor vooral meidoorns in
staat zijn om uit te groeien. De bodemvegetatie be-
staat er voornamelijk uit grassen.

Voormalige landbouwgrond zuidelijk van Oud Reemst (Michel Klemann).

Open zand komt beperkt voor in het gebied, met name bij het Mosselse Zand. Het meeste zand is vastgelegd met pioniersvegetatie en een deel wordt kunstmatig opengehouden. Van het stuifzand van het Mosselse Zand is het merendeel toegankelijk voor publiek.

Permanent open water komt voor in enkele kleine poelen op o.a. het Mosselse Veld, Mosselse Staart, Lage Veld en Oud Reemst. In de meeste gevallen gaat het om voor wild en vee aangelegde drinkpoelen. Een kleine oppervlakte van Planken Wambuis wordt ingenomen door de schaarse bebouwing en erven van Oud Reemst, Nieuw Reemst en Mossel.

Tabel 1. Bodemgebruik in het onderzoeksgebied.

Type	Opp. (ha)
Bos	1313,9
Heide	518,1
Voormalig agrarisch	221,7
Zand	26,9
Water	0,2
Bebouwing/erf	27,2
Wegen	61,0
Totaal	2169,0

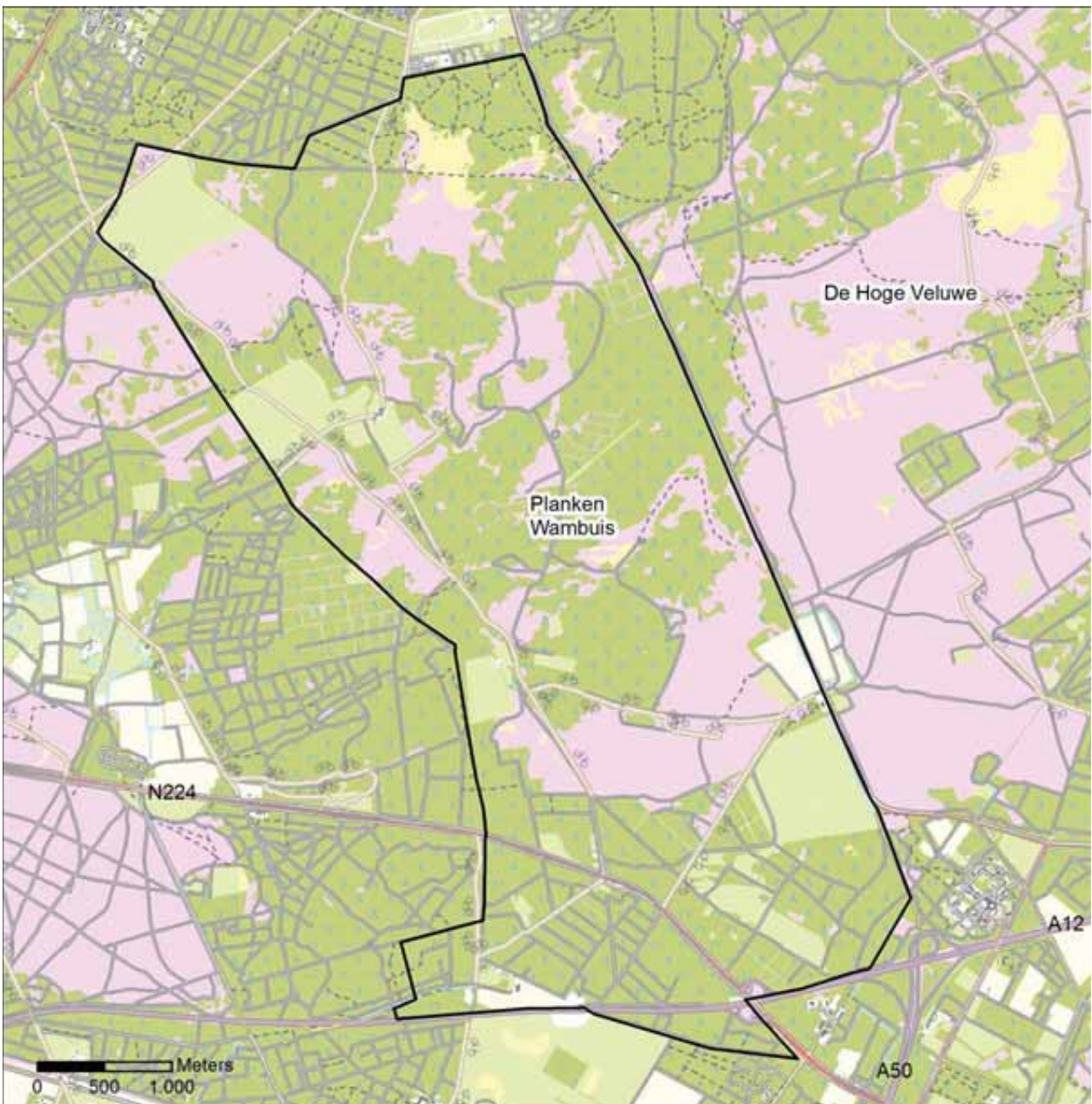
2.2. Beheer

In de bossen vindt op beperkte schaal houtoogst plaats. In het zuidelijke deel was een perceel douglas de voorafgaande winter gedund. In het noordelijke

deel is recent in het stiltegebied circa 35 ha vnl. denbos gekapt (zie foto). Doel hiervan is meer open habitat te creëren en heideterreinen te verbinden.

Kapvlakte grove dennen, zuidzijde Mosselse Zand 11 april 2013 (Peter de Boer).

Figuur 1. Ligging en landschap in het onderzoeksgebied.

Planken Wambuis is rijk aan wild: er komen vele tientallen edelherten, wilde zwijnen en reeën voor. Edelherten houden zich voornamelijk op in het circa 750 ha grote rustgebied. Door het uitblijven van mast bij beuk en zomereik in 2012, was schraalhans keukenmeester voor het wild, met name de wilde zwijnen. Dat bleek niet alleen uit de vele vermagerde zwijnen die werden waargenomen, ook het aantal overdag foeragerende dieren viel op. Vooral op de

voormalige landbouwgronden en hei waren op vele graafsporen en kuilen van de zwijnen te zichtbaar. Met fiets- en wandelpaden is het merendeel van de Planken Wambuis voor publiek ontsloten. Alleen het rustgebied is volledig afgesloten voor publiek. Een groot deel van het terrein, wordt begraasd door Spaanse Sayaguesa-runderen en paarden. De dieren grazen niet alleen in open terrein van voormalige landbouwgronden en hei, maar tevens in bos.

3. Werkwijze en omstandigheden in 2013

Bij het verzamelen van broedvogelgegevens in terreinen van Vereniging Natuurmonumenten zijn de volgende aspecten van belang:

- verspreiding en aantal territoria van de broedvogelsoorten
- aantalsontwikkeling van de broedvogelsoorten
- relatie tussen het beheer en broedvogels

3.1. Veldwerk

In grote lijnen is de uitgebreide territoriumkartering toegepast, zoals beschreven in Van Dijk & Boele 2011. Bij de kartering lag de nadruk op de soorten van de SNL-lijst, plus aanvullende soorten van BMP-B en A. De tien meest algemene soorten zijn buiten de inventarisatie gehouden: Winterkoning, Heggemus, Merel, Roodborst, Fitis, Tjiftjaf, Goudhaan, Koolmees, Pimpelmees en Vink. Er werden vijf inventarisatieronden uitgevoerd in de periode april- 1 juli (Tabel 2). Alle delen van het gebied werden tenminste eenmaal in de avondschemer of 's nachts bezocht. In totaal is 270 uur en 20

minuten besteed aan veldwerk, wat neerkomt op 7,5 minuten per hectare. De meeste veldbezoeken begonnen rond zonsopgang en duurden tot in de middag. De af te leggen route (fietsend of te voet) werd aangepast aan de terreingesteldheid, de tijd van de dag en de weersomstandigheden. Territoria zijn voornamelijk vastgesteld aan de hand van zingende of baltsende vogels. In geval van zeldzame soorten en soorten met een grote, overlappende territoria of leefgebieden, werd geprobeerd een zo hoog mogelijke (nestindicatieve) broedcode te verzamelen en de nestplaats zo nauwkeurig mogelijk te lokaliseren. Dat laatste gold vooral voor roofvogels en Raaf. Dit om te voorkomen dat niet-broedvogels werden meegeteld en om over- of ondertelling van moeilijk karteerbare soorten te voorkomen. Tijdens de inventarisatie lag de focus op het verzamelen van uitsluitende waarnemingen, d.w.z. waarnemingen van tegelijkertijd zingende of baltsende individuen. De zuidelijke helft van het gebied werd geïnventariseerd door Michel Klemann, de noordelijke helft door Peter de Boer.

Tabel 2. Tijdsinvestering in Planken Wambuis 2013, MK=Michel Klemann, PdB=Peter de Boer.

Datum	MK		PdB		Datum	MK		PdB	
	Begin	Eind	Begin	Eind		Begin	Eind	Begin	Eind
7-apr	10:25	16:30	6:40	13:50	17-mei	5:50	13:00	-	-
8-apr	7:00	14:15	7:00	14:10	26-mei	-	-	4:55	12:30
9-apr	7:00	14:30	-	-	27-mei	5:35	13:00	4:40	13:20
10-apr	-	-	6:45	13:50	28-mei	4:45	10:15	-	-
11-apr	8:00	15:45	-	-	29-mei	5:15	11:50	-	-
21-apr	-	-	6:05	14:15	30-mei	5:30	12:45	-	-
22-apr	5:40	14:45	6:15	14:15	2-jun	-	-	4:35	13:30
23-apr	5:30	11:05	5:55	14:25	17-jun	-	-	4:15	12:20
24-apr	8:05	14:30	-	-	18-jun	-	-	3:15	12:30
25-apr	6:10	12:30	-	-	22-jun	-	-	22:30	1:45
28-apr	-	-	6:00	13:50	24-jun	2:15	4:00	-	-
4-mei	-	-	5:45	13:30	25-jun	2:00	5:00	4:15	13:20
13-mei	-	-	5:15	14:00	26-jun	5:50	9:50	-	-
14-mei	4:35	12:25	5:05	13:35	27-jun	-	-	4:15	12:30
15-mei	4:15	10:40	5:25	13:35	1-jul	0:00	2:00	-	-
16-mei	5:05	10:20	-	-					

3.2. Interpretatie

In het veld werden de waarnemingen, voorzien van broedcode, ingetekend op veldkaarten. Later werden deze gedigitaliseerd en ingevoerd in het autoclusterprogramma van Sovon. Clustering van waarnemingen tot territoria gebeurde op basis van de criteria

zoals beschreven in van Dijk & Boele (2011), maar met een lichte aanpassing vanwege het geringe aantal bezoeken (5 i.p.v. 8). Exacte clustercriteria zijn terug te vinden in bijlage 1. Nestvondsten of nestindicatieve waarnemingen telden in alle gevallen mee. De stippen op de verspreidingskaarten zijn de locaties van waarnemingen met de hoogste broedcode of

anders de laatste meetellende waarneming binnen de geïnterpreteerde territoria.

3.3. Weersomstandigheden

Het weer is van invloed op de activiteit van vogels en daardoor op de doelmatigheid van het inventariseren. Harde wind, neerslag en lage temperaturen zijn belemmerende factoren. Veel territoriale activiteit neemt later op de dag ook af bij hoge temperaturen. Daarom wordt hier een korte beschrijving van het weer in het broedseizoen van 2013 gegeven aan de hand van de maandoverzichten van het KNMI. In tabel 3 zijn enkele variabelen samengevat.

Tabel 3. Enkele weersvariabelen (gemiddelde temperatuur, dagelijks aantal zonuren en duur neerslag) in de periode maart-juli, op basis van gegevens van het KNMI, station De Bilt. Ref staat voor (langjarig gemiddelde 1981-2012).

Maand	Temperatuur		Zonuren		Duur neerslag	
	2013	Ref	2013	Ref	2013	Ref
Maart	2,5	6,2	4,0	4,1	1,7	2,0
April	8,1	9,3	6,1	5,8	1,0	1,4
Mei	11,5	13,2	5,4	6,7	2,3	1,5
Juni	15,3	15,7	5,9	6,5	1,3	1,5
Juli	19,2	17,9	7,8	6,6	0,5	1,4

Het jaar 2013 kende de koudste lente in ruim 40 jaar. Het broedseizoen startte dan ook uitzonderlijk laat. Op 13 maart kwam het op veel plaatsen in ons land nog tot strenge vorst (minimumtemperatuur tussen -10,0 en -15,0 °C). De lente diende zich pas aan rond het midden van april. Op de 14e werd in De Bilt voor het eerst na de winter de grens van

20,0 °C bereikt ('warme dag'). Ook mei was een koele maand. Met gemiddeld over het land 129 mm neerslag tegen 172 mm normaal, was de lente droog. Maart en april waren droge maanden, mei was vrij nat. De maand juni was vrij koel en behoorlijk wisselvallig (bron: KNMI).

3.4. Overige omstandigheden

De winter van 2013 was volgens de maatstaven van het KNMI vrij koud. Voor de meeste boomsoorten (zomereik, beuk en alle naaldbomen) was 2012 geen mastjaar. Veld- en Bosmuizen waren vrijwel overal schaars. De lente liet lang op zich wachten en vanwege het koude en schrale weer kwam de groei van vegetatie en bladzetting bij bomen in 2013 laat op gang. Waarschijnlijk hierdoor begonnen veel standvogels en korte-afstandstrekkingers laat met eileg. Insecten bleven in de loop van het voorjaar en gedurende de zomer schaars (gemeten naar de geringe overlast door steekmuggen, weinig insectenresten op voorruiters van auto en nagenoeg ontbreken van zichtbare vraat door spanrupsen in eiken).

3.5. Foutenmarges

We hadden de indruk dat het koude en droge weer op veel ochtenden een drukkende invloed had op de zangactiviteit van de broedvogels. Het is daardoor mogelijk dat van sommige soorten de aantallen zijn onderschat. Ook de relatief late aanvang van de inventarisatie (begin april in plaats van maart) heeft mogelijk zijn beslag gehad op soorten die vroeg in het seizoen hun hoogste activiteitspiek hebben. De gehanteerde bezoekfrequentie is afgestemd op het karteren van een selectie van minder algemene soorten.

4. Resultaten

4.1. Soorten en aantallen

In totaal werden 67 verschillende soorten broedvogels vastgesteld in het onderzoeksgebied, waarvan 57 integraal werden gekarteerd (tabel 4). Er werden 13 Rode Lijst-soorten (Van Beusekom *et al.* 2005) vastgesteld: Koekoek, Nachtzwaluw, Draaihals, Groene Specht, Wielewaal, Raaf, Matkop, Veldleeuwerik, Boerenzwaluw, Grauwe Vliegenvanger, Huismus, Graspieper en Kneu. Goudhaan, Koolmees, Pimpelmees, Fitis, Tjiftjaf, Winterkoning, Heggenmus, Roodborst, Merel, Vink zijn wél als broedvogel aangetroffen, maar niet gekarteerd.

4.2. Soortbesprekingen

Boomvalk, 0 territoria

Op 27 juni waren twee vogels aanwezig in de buurt

van Oud Reemst. Er werd geroepen en er werd een prooioverdracht waargenomen. Omdat het bij een eenmalige waarneming bleef, is geen territorium gehonoreerd.

Sperwer, 0 territoria

In het noorddeel van Planken Wambuis is een aantal malen in april, mei en juni een jagend adult mannetje Sperwer gezien. Enkele op het oog meest geschikte vakken jonge dennenaanplant, bij de Mosselse Berken zijn systematisch uitgekamd op eventuele nesten of plukresten, dit leverde niets op. Mogelijk heeft de soort in het aansluitende Roekelse Bos gebroed.

Havik, 3 territoria

Het meest noordelijke territorium is gebaseerd op een nest met jongen bij het Lage Veld op 28 juni. Op dat moment zaten drie takkelingen, alle vrouwtjes, op enkele meters rond het nest. Een vierde jong dat

Tabel 4. Aantallen en dichtheden van integraal gekarteerde broedvogels in Planken Wambuis in 2013.

Soort	N	N/100 ha	Soort	N	N/100 ha
Nijlgans	1	0,1	Veldleeuwerik	49	2,3
Wilde Eend	2	0,1	Boerenzwaluw	5	0,2
Kwartel	1	0,1	Staartmees	18	0,8
Havik	3	0,1	Fluiter	10	0,5
Buizerd	4	0,2	Tuinfluiter	9	0,4
Kleine Plevier	1	0,1	Zwartkop	114	5,3
Houtsnip	4	0,2	Boomklever	32	1,5
Holenduif	27	1,3	Boomkruiper	122	5,6
Houtduif	24	1,1	Spreeuw	48	2,1
Koekoek	10	0,5	Zanglijster	74	3,4
Bosuil	9	0,4	Grote Lijster	56	2,6
Nachtzwaluw	15	0,7	Grauwe Vliegenvanger	36	1,7
Draaihals	2	0,1	Gekraagde Roodstaart	94	4,3
Groene Specht	6	0,3	Roodborsttapuit	41	1,9
Zwarte Specht	7	0,3	Bonte Vliegenvanger	104	4,8
Grote Bonte Specht	155	7,2	Huisemus	9	0,4
Kleine Bonte Specht	10	0,5	Witte Kwikstaart	4	0,2
Wielewaal	1	0,1	Boompieper	204	9,4
Gaai	53	2,4	Graspieper	15	0,7
Kauw	6	0,3	Groenling	17	0,8
Zwarte Kraai	12	0,6	Putter	11	0,5
Raaf	2	0,1	Sijs	1	0,1
Vuurgoudhaan	11	0,5	Kneu	22	1,0
Kuifmees	97	4,5	Kruisbek	2	0,1
Zwarte Mees	98	4,5	Goudvink	10	0,5
Matkop	24	1,1	Appelvink	28	1,3
Glanskop	30	1,4	Geelgors	37	1,7
Boomleeuwerik	52	2,4			

Havik met één van de drie vrouwtjes als takkeling naast het nest, Lage Veld 28 juni 2013 (Peter de Boer).

Buizerd, 4 territoria

De twee noordelijke territoria hebben betrekking op nestvondsten, de twee zuidelijke op respectievelijk balts en alarm. Nabij het Lage Veld bevond zich een nest in een den. Dit nest werd volledig opgebouwd en het paar werd tot halverwege mei alarmerend in de nestomgeving waargenomen. Daarna is geen activiteit meer bij het nest vastgesteld en zijn ook geen sporen gevonden die op de aanwezigheid van jongen wijzen. Ook bij het andere nest zijn geen jongen uitgevlogen.

Dat er geen jongen uitgevlogen is niet zo vreemd, aangezien belangrijk stapelvoedsel als bijvoorbeeld konijn inmiddels zeer schaars is geworden (Bijlsma 2004). Klein lichtpuntje leek de lokale opleving van de veldmuisstand in najaar en winter te zijn, o.a. op het Lage Veld. Een aantal geplozen braakballen op roestplaatsen van Ransuil bevatten louter veldmuizen. De vele holletjes en runways van veldmuizen in de grazige vegetatie bleken in het voorjaar echter alweer grotendeels verlaten.

Buizerd horst in grove den; geen jongen uitgevlogen, Mosselse Dennen 11 april 2013 (Peter de Boer).

Draaihals, 2 territoria

Draaihalzen zijn in Nederland tegenwoordig zeldzame broedvogels. De meest recente schatting van 2012 komt op 12 paren (Boele et al. 2014). Planken Wambuis is een van de laatste vaste broedplaatsen van Nederland. In 2013 werden twee territoria in

het noordelijke deel vastgesteld. Op 4 mei werden twee roepende Draaihalzen gehoord. Vermoedelijk betrof het solitaire vogels; ondanks zoekwerk werden geen andere individuen gezien. Op 16 juni werd door derden een vervolgwaarneming gedaan van een individu op de meest noordelijke plek, langs de Mosselse

Weg. Dit is op minder dan 100 meter afstand dan de waarneming van 4 mei. (Robert Middelveld. Bron: waarneming.nl).

Het habitat ter plekke bestaat uit gemengd eiken-berkenbos (Mossel zuid) en open grove dennenbos met dode berken (Mossel noord). De territoria grensden aan open terrein van voormalige landbouwgrond, wat mogelijk verband houdt met het voorkomen van zwarte wegmier en gele weidemier; beide belangrijke prooi-soorten. Later in het seizoen zijn geen vervolgwarnemingen gedaan die op succesvol broeden duiden. Gezien de heimelijke leefwijze van Draaihalzen in de broedtijd is dat echter niet verwonderlijk.

Bonte Vliegenvanger, 104 territoria

De Bonte Vliegenvanger was met 104 territoria een van de talrijkere soorten. De soort is wijdverspreid over de Planken Wambuis vastgesteld. In de loop van het seizoen werden veel nestlocaties gevonden. Al deze nesten bevonden zich in natuurlijke holtes, meest in grove den, deels in berk (zie foto).

Bonte Vliegenvanger inspectie nestholte grove den (boven), De Straal 4 mei 2013 en (onder)mannetje met voer voor nestholte in berk, Mosselse Bergen 27 mei 2013 (Peter de Boer).

Nest Raaf, rand wit uitgeslagen door uitwerpselen jongen (boven) en mannetje van het paar (onder) dat waarnemer het gebied uit loodst, De Straal 2 juni 2013 (Peter de Boer).

Raaf, 2 territoria

Van Raaf werden twee territoria vastgesteld op Planken Wambuis en in beide gevallen een nest gevonden. Net buiten de Planken Wambuis bevond zich waarschijnlijk nog een derde territorium. Tijdens het karteren in de buurt van de Mosselse Staart dook in april en mei namelijk steevast een Raaf op. Luid roepend begeleidde deze de waarnemer totdat rond het Mosselse Veld weer was verlaten. Deze vogel bezette waarschijnlijk ten noorden van de Hindekamp een territorium.

Bij De Straal bevond het nest zich in een forse grove den (zie foto). In de jongenfase is het nest niet van nabij bekeken om onnodige verstoring te vermijden. Na het uitvliegen bleek de nestrand wit van uitwerpselen van de jongen, een teken dat er in ieder geval grote jongen zijn geweest. Van dit nest bleken twee jongen te zijn uitgevlogen (R. Bijlsma). Nabij de Puthei werd een nest gevonden waarvan het broedsucces onbekend is.

Het aantal Raven op Planken Wambuis ligt al jaren rond de drie paar. Kadavers van wild, voornamelijk edelhert en wild zwijn, vormen een belangrijke voedselbron voor de lokale Raven. Na een wijziging in beheer ten aanzien van het uitleggen van kadavers rond 2002 (alle kadavers werden op een centrale plaats uitgelegd), daalde het broedsucces van Raven op Planken Wambuis en omgeving, waarschijnlijk door concurrentie tussen broedparen en groepen niet-broedende Raven (Bijlsma & ten Seldam 2013).

*Juvenile Raaf be-
delend om voer bij
adult en hijgend in
de zomerse hitte
(31°C) aan Planken
Wambuisweg,
Mosselse Staart, 18
juni 2013 (Peter de
Boer).*

Vanaf 2007 werden kadavers willekeurig verspreid in het gebied uitgelegd, waarna het broedsucces herstelde.

Op 18 juni voerde een paar Raven drie vliegvaardige jongen langs de bosrand en het open veld van de

Mosselse Staart (zie foto). Luid roepend verplaatste deze familie zich in korte tijd over een afstand van anderhalve kilometer. De broedlocatie van dit paar is onduidelijk, maar lag zeer waarschijnlijk buiten Planken Wambuis.

5. Evaluatie

Planken Wambuis maakt onderdeel uit van een cluster van zeer arme gebieden op de zuidelijke Veluwe. Binnen deze cluster neemt het gebied een belangrijke plek in als broedgebied voor de Draaihals, waarmee het ook landelijk gezien een belangwekkend gebied is. Ook bij andere soorten van droge, halfopen gebieden als Nachtzwaluw, Boomleeuwerik en Geelgors, draagt Planken Wambuis substantieel bij in regionaal opzicht.

De bossen van het Planken Wambuis zijn in het algemeen arm, maar door de vele overgangen naar open terreinen is de dichtheid van Gekraagde Roodstaart en Grote Lijster opvallend. De aanwezigheid van de aftakelende beukenlanen is binnen het gebied erg belangrijk voor nagenoeg alle holenbroeders. Vooral de verschillende spechtensoorten, Holenduif en Spreeuw maken hiervan gebruik. Voor andere holenbroeders als Bonte Vliegenvanger en Gekraagde Roodstaart zijn juist vooral de oudere dennen en berken van groot belang voor broedgelegenheid. Een vergelijking met voorgaande karteringen is lastig omdat de meest recent gepubliceerde gegevens betrekking hebben op 1994 en 1995 (Bijlsma 1996). Duidelijk is dat roofvogels een flinke veer hebben gelaten. Sperwer en Boomvalk zijn niet meer als broedvogel vastgesteld. De stand van Havik en Buizerd is gehalveerd. Verder zijn Klapekster,

Duinpieper, Grauwe Klauwier en meest recent de Tapuit als broedvogel verdwenen. In de trektijd werden nog wel Tapuiten aangetroffen, maar de speciaal voor hen neergelegde takkenbulten konden geen vogels meer tot een broedpoging verleiden. In 1995 werden niet minder dan 12 territoria van Draaihals vastgesteld en zelfs 2 nesten gevonden (Bijlsma 1996); met twee territoria in 2013 is duidelijk dat de soort op zijn laatste benen loopt.

Soorten van heide laten een wisselend beeld zien. Boomleeuwerik is licht afgenomen van 60 naar 52, terwijl Roodborsttapuit conform de landelijke trend sterk toenam van 10 naar 41 paar. De Bonte Vliegenvanger is in vergelijking met 20 jaar geleden toegenomen van 82 naar 104 paar. Gekraagde Roodstaart is daarentegen afgenomen van 130 naar 94 paar. Veldleeuwerik (103 naar 49) en Geelgors (71 naar 37) zijn beide in aantal gehalveerd; vermoedelijk een gevolg van het uit de roulatie nemen van landbouwgrond.

Met het ouder worden van de bossen van Planken Wambuis wordt het gebied steeds rijker aan oude bomen en dood hout. Het verdient daarom aanbeveling de bossen qua beheer zoveel mogelijk ongemoeid te laten. Dat geldt in het bijzonder voor het rustgebied, dat in zijn omvang uniek is voor bosgebieden in Nederland.

Edelherten, rustgebied, De Straal 11 april 2013 (Peter de Boer).

Literatuur

- VAN BEUSEKOM R., HUIGEN P., HUSTINGS F., DE PATER K. & THISSEN J. (*Red.*) 2005. Rode Lijst van de Nederlandse broedvogels. Tirion Uitgevers B.V., Baarn.
- BIJLSMA R.G. 1996. De broedvogels van Planken Wambuis in 1994 en 1995. Rapport in eigen beheer, Wapse.
- BIJLSMA R.G. 2004. Long-term population trends of rabbits (*Oryctolagus cuniculus*) on Pleistocene sands in the central and northern Netherlands. *Lutra* 47: 3-20.
- BIJLSMA R.G. & TEN SELDAM H. 2013. Impact of local food bonanzas on breeding Ravens *Corvus corax*. *Ardea* 101: 55-59.
- BOELE A., VAN BRUGGEN J., HUSTINGS F., KOFFIJBERG K., VERGEER J.W. & PLATE C.L. 2014. Broedvogels in Nederland in 2012. Sovon-rapport 2014/13. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- VAN DIJK A.J. & BOELE A. 2011. Handleiding SOVON Broedvogelonderzoek. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- HUSTINGS M.F.H., KWAK R.G.M., OPDAM P.F.M & REIJNEN M.J.S.M. (*Red.*) 1985. Vogelinventarisatie. Achtergronden, richtlijnen en verslaglegging. Pudoc, Wageningen, Nederlandse Vereniging tot bescherming van vogels, Zeist. Uitgave onder verantwoordelijkheid van het Rijksinstituut voor Natuurbeheer.
- RUTZ C. & BIJLSMA R.G. 2006. Food-limitation in a generalist predator. *Proc. R. Soc. B* 273, 2069–2076.
-

Uit deze PDF zijn de stippenkaarten verwijderd. Voor aanvullende gegevens kunt u contact opnemen met Petra Verburg (petra.verburg@sovon.nl)

In opdracht van:

Natuurmonumenten

Sovon Vogelonderzoek Nederland

Postbus 6521
6503 GA Nijmegen
Toernooiveld 1
6525 ED Nijmegen
T (024) 7 410 410

E info@sovon.nl
I www.sovon.nl

